Değerler Eğitimi Dergisi
Cilt 11, No. 25, 117-142, Haziran 2013
© Değerler Eğitimi Merkezi

Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değer Eğitimi

Pınar GİRMEN*

Özet- Bu araştırmanın amacı, İlköğretim 1-5. Sınıflar Programı'nda yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerinde değer eğitiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceğini belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için İlköğretim Programı'nda hangi değerlere yer verildiği ve Türkçe derslerinde değer öğretiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın birinci boyutunda, İlköğretim Programı içinde yer alan hangi derslerin öğretim programında, öğrencilere kazandırılması ve geliştirilmesi beklenen değerlerin yer aldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda analiz birimi olarak seçilen değer doğrultusunda İlköğretim Programı analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik ve yeniliğe açıklık değerlerine yer verilmiştir. Araştırmada, Ömer Asım Aksoy'un Deyimler ve Atasözleri Sözlüğü 1 kitabında yer alan atasözleri tek tek incelenerek belirlenen 19 değere göre analiz edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Türkçe derslerinde değer eğitimi amaçlı kullanılabilecek atasözlerinden en çok 37 atasözüyle dayanışma anlamı taşıyan atasözü bulunmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarından biri öğrencilerin; yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamaktır. Bu nedenle, Türk kültürü başlığı altında, araştırmada belirlenen 19 değer atasözleri aracılığıyla verilebilir. Aynı zamanda, değerlerin öğretiminde atasözlerinden yararlanılması hem öğrencinin söz varlığının zenginleşmesine hem de kültüre ait ögelerle değer eğitimine destek olunmasına katkı getirebilir.

A**nahtar Kelimeler-** Eğitim-öğretim, İlköğretim Programları, Türkçe eğitimi, Değer eğitimi, Atasözleri

*Yard. Doç Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

E-posta: pgirmen@ogu.edu.tr

Giriş

Eğitimin genel amacı, insanların yaşamlarını daha nitelikli ve daha kolay hale getirmektir. Bu amaç doğrultusunda yaşam becerilerini kazanmış ve yaşadıkları toplumun sosyal ve kültürel özelliklerine uygun değerlere sahip bireyler yetiştirmek büyük bir öneme sahiptir. Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik ve devamını sağlamak için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlâki ilke ya da inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem, 1994). Bu tanımdan yola çıkarak değerler, bireyin düşünce, tutum ve davranışlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkar ve toplumsal bütünselliğin ayrılmaz bir ögesini oluştururlar. Bir toplumun yaşamında, her şey değerlere göre algılanır ve karşılaştırılır. Bu bağlamada değer somut ya da soyut kavramların önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan sözcüktür (Köknel, 2007; Dilmaç, Bozgeyikli ve Çakılı, 2008). Bireylerin sahip oldukları değerler onların yaşam tarzlarını, hayata bakış açılarını belirler. Başka bir deyişle, değerler bireylerin yaşamı anlamlandırma ve tercih ettikleri yaşam biçimini oluşturmalarında önemli bir role sahiptirler.

Değerlerle ilgili yapılan açıklamalar ve tanımlamalar incelendiğinde, değer kavramının özellikleri şu şekilde sıralanabilir. Değerler (Şişman, 1994; Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000; Akbaba-Altun, 2001, Erdem, 2003; Dilmaç ve Ekşi, 2007):

- Kültürden bağımsız olarak düşünülemezler.
- Tutum ve davranışları belirler.
- Yaşamda ikilemde kalma durumunda karar vermeyi kolaylaştırırlar.
- Birleştirici olguları oluştururlar.
- Bireyin yaşamını biçimlendirirler.
- Zaman içinde çeşitli etmenlere ve bireylere göre değişebilirler.
- Birey ve toplumların davranışlarını açıklamada temel öneme sahiptirler.
- Bireyin duygu, düşünce ve davranış boyutuyla yakından ilgilidirler.

İlgili alan yazında değer eğitimi ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve değer eğitimi programları ile öğrencilere çeşitli değerlerin kazandırılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Örneğin, Dilmaç (1999) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yapılan deneysel çalışmanın sonucunda, insani değerler programı uygulanan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyini geliştiği sonucuna ulaşılmıştır. Hayta (2005) ortaöğretim öğrencilerine uygulanan sorumluluk eğitim programının öğrencilerin sorumluluk düzeylerine etkisinin olduğunu vurgulamıştır.

Thompson (2002) yaptığı çalışmada, karakter eğitimi programının etkililiğini vurgulamış ve değer eğitiminin ilköğretimin ilk yıllarında başlaması gerektiğini belirtmiştir. Gökçek (2007) karakter eğitimi programının 5-6 yaş çocukları üzerinde etkili sonuçlar verdiğini belirtmiştir. İlgili araştırma sonuçları uygulanan eğitim programlarının değer eğitiminde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda toplumun üyeleri olan insanlar, bu değerlere kendi çabaları ile sahip olamamaktadırlar. Bu nedenle, öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması, eğitim programlarının temel hedefleri arasında yer almalıdır (Tay ve Yıldırım, 2009).

Toplumsal kültürün oluşumunda değer ve dil birbirini tamamlayan, geliştiren ve birbirlerinin devamlılığını sağlayan iki önemli öge olarak görülebilir. Dil, insanların yaşamlarını düzenleyen, onları bir arada tutarak milletleşme çizgisine taşıyan, düşünmeyi, anlamlandırmayı ve anlamlandırılanın aktarılmasını sağlayan bir beceridir. Bu bağlamda dil, bireysel ve toplumsal yaşantının yansıtıcısı ve yaratıcısıdır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2009). Çocuk gözünü, kendisini çepeçevre kuşatan bir dil içinde açar. Bu onun ana dilidir. O dilin ses dizgesini edinir, o dilin anlama, anlatma yoluyla bilinçlenir (Adalı, 1983). Bu nedenle, bireylere değer kazandırma, var olan değerlerinin farkına varmasını ve aktarmasını sağlama görevi, ana dili öğretimini temel alan Türkçe öğretiminin sorumluluğundadır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarından biri yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü öğrencilere tanıtmaktır (MEB, 2005). Öğretim programında yer alan zorunlu temalardan biri, değerlerimiz temasıdır. Değerlerimiz teması altında; Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak konu başlıklarına yer verilmiştir (MEB, 2005).

Toplumların somut olmayan kültürel mirasının taşıyıcısı olan atasözleri, halkın, doğal ve toplumsal olaylarla ilgili değerlerini belirleyen özlü, kısa, geleneksel anlatımlardır. Her ulusun atasözleri, kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözlerinde bir ulusun düşünceleri, yaşayışları, inanışları, gelenekleri görülür. Başka bir deyişle, her atasözü kendi ulusunun damgasını taşır (Aksoy, 1993). Toplumun değerlerini yansıtan özlü sözler olarak kültür ögelerini geçmişten bugüne taşıması bakımından atasözleri önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle, genç kuşakların bu mirastan haberdar olmaları ve bu mirasa sahip çıkmaları sağlanmalıdır. Atasözlerinin taşıdıkları toplumsal değerler göz önüne alındığında, atasözleri değer öğretiminin önemli bir ögesi olarak düşünülebilir. Bu bağlamda Türkçe derslerinde değer öğretimi amaçlı atasözlerinden yararlanmak hem dilin en güzel örneklerini öğrenme ortamında kullanmak hem de toplumun değerlerini yansıtması bakımından önemli görülebilir. Türkçe Dersi

Öğretim Programı'nda öğrenciye kazandırılması ve geliştirilmesi beklenen değerler ayrı bir başlık altında bulunmamamsından dolayı bu araştırmada, İlköğretim Programı'nda yer alan değerler ve bu değerleri yansıtan atasözleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca alan yazında bu tür bir araştırmanın bulunmaması, araştırmanın alana getireceği katkı açısından önemli görülebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, İlköğretim 1-5. Sınıflar Programı'nda yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerinde değer eğitiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceğini belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için İlköğretim Programlarında hangi değerlere yer verildiği ve Türkçe derslerinde değer öğretiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceği sorularına yanıt aranmıştır.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım, Şimşek, 2005). Dokümanlar; gerçek, kolay ulaşılabilir veri sağlamakta ve araştırmacıların sorunlara çözüm üretebilmelerine olanak tanımaktadır. Doküman sözcüğü bir şemsiye kavram olarak, görsel ve fiziksel materyallere karşılık gelmektedir. Bu sözcük en geniş anlamda iletişim materyallerini içermektedir. Örneğin gazeteler, romanlar, anekdotlar, anılar ve günlükler bu kapsamda ele alınmaktadır (Merriam, 1998). Çalışmada, ilk olarak İlköğretim Programı'nda (1-5) yer alan değerler belirlenmiş ikinci aşamada ise Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 Atasözleri Sözlüğü kitabında yer alan atasözleri İlköğretim Programı'nda yer alan değerlere göre analiz edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından oluşturulan atasözü değer sınıflandırması formu aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen veriler form aracılığıyla sayısallaştırılmıştır**.** Araştırmanın güvenirliği için Miles ve Huberman'ın (1994) uyuşum yüzdesi kullanılmıştır. Doküman incelemesiyle oluşturulan veri setleri alan uzmanı öğretim üyesi tarafından incelenmiş "görüş birliği" ve "görüş ayrılığı" olan konular tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Değerlerle ilgili atasözlerinin sınıflandırılması amacıyla oluşturulan form boş olarak alan uzmanına verilmiştir. Alan uzmanı Aksoy'un Atasözleri Sözlüğü'nde yer alan atasözlerini formda yer alan değerler doğrultusunda analiz edip sınıflandırmıştır. Bir atasözünün birkaç farklı değerin anlamını ifade etmesinden dolayı araştırmacı ve alan uzmanı arasında farklar çıkmıştır. Görüş birliği doğrultusunda, analiz birimi olan atasözleri sınıflandırılmıştır. Araştırmanın güvenirliği için

Miles ve Huberman'ın (1994) belirttiği formül kullanılmış ve hesaplama sonucunda P = 88 değeri bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir.

Bulgular

1. İlköğretim Programı'nda yer alan değerlere ilişkin bulgular derslerin öğretim programlarına göre sınıflandırılmıştır. İlköğretim Programları'nda 7 dersin öğretim programında değerlere yer verilmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler ayrı bir başlık altında verilmemiştir. Programda dört zorunlu dört seçmeli olarak sekiz tema belirlenmiştir. Zorunlu temalardan biri değerlerimiz temasıdır. Bu temada; Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak konu başlıklarına yer verilmiştir. Önemli değerlerimiz başlığı altında daha çok somut olan kültürel mirasımızdan bahsedilmiştir. Somut olmayan kültürel mirasımız olan atasözlerine Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir başlık altında yer verilmemiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda kişisel nitelikler başlığı altında öğrencilerin geliştirmelerine yardımcı olunacak kişisel nitelikler ve değerler verilmiştir. Bunlar; sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, hoşgörü, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, sabır, kültürel değerleri koruma ve geliştirme olarak belirlenmiştir. Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı'nda tutum ve değer kazanımı başlığı altında öğrencilere kazandırılması beklenen değerlere yer verilmiştir. Bunlar; temiz ve sağlıklı yaşama, kendisine ve çevresine saygılı davranma, başkalarının hakkını çiğnememe, adil ve dürüst olma, işbirliği yapma, sorumluluklarını yerine getirme, her şeyin sevgi, barış ve mutluluğa hizmet için olduğunu fark etme, mantığa, bilime ve teknolojiye güven duyma, demokratik süreçlere güven duyma, kendisi ve çevresi için güvenlik önlemleri alma olarak belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda değerler başlığı altında; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda değerler başlığı olmamakla birlikte, estetik, sorumluluk, saygı, değerlerine farklı başlıklar altında yer verilmiş ve öğrencilerin milli ve evrensel değerlere duyarlılık geliştirmelerine yer verilmiştir. Müzik Dersi Öğretim Programı'nda temel beceriler ve değerler başlığı altında; paylaşım, sorumluluk ve hoşgörü değerlerine yer verilmiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda değerler başlığı altında; adalet, aile birliğine önem verme, demokrasi bilinci, bağımsızlık, alçak gönüllülük, bağışlama, barış, bilimsellik, Türk bayrağına ve İstiklal Marşı'na saygı, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, bilimsellik, dayanışma, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, doğruluk, dostluk,

duyarlılık, estetik, emaneti korumak, fedakârlık, gazilik, görgülü olmak, güvenirlik, hakseverlik, hakikat sevgisi, hoşgörü, ibadet yerine saygı, iffet, iyi niyet, kadirşinaslık, kanaat, kardeşlik, merhamet, millet sevgisi, milli birlik şuuru, , misafirperverlik, mürüvvet, namuslu olmak, nezaket, ölçülülük, paylaşımcı olmak, sabır, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme, samimiyet, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durma, şehitlik, şükür, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, tutumluluk, Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik biçiminde verilmiştir. Bu dersin öğretim programında yer alan bazı değerler, birbirini kapsayacak biçimde verilmiştir.

İlköğretim Programları'nda yer alan değerler incelendiğinde, bazı derslerin öğretim programlarında değerler başlığı altında kazandırılması beklenen değerlerin yer aldığı bazılarında farklı başlıklar altında geliştirilmesi desteklenecek değerlere yer verildiği, bazı derslerin öğretim programlarında ise değerlere yer verilmediği görülmüştür. Öğretim programlarında değerlerin bir bütünlük ve eşgüdüm içinde verilmediği söylenebilir.

Araştırmada İlköğretim Programları'ndan yola çıkarak 19 değer belirlenmiştir. Bunlar; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik ve yeniliğe açıklıktır.

2. Atasözleri, İlköğretim Programı'nda yer alan 19 değere göre sınıflandırılmış ve değerin yer aldığı dersler tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1: Adil olma değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Dersi Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Ağlayanın malı gülene hayır etmez. Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar. Böyle gerek danaya, buzağının hakkını yemeğe. Hak diyene akan sular durur. Haklı söz haksızı Bağdat'tan çevirir. Hak yerde kalmaz. Hak yerini bulur. Haramın temeli olmaz. Tuz ekmek hakkını bilmeyen kör olur.

Tablo 1 incelendiğinde, adil olma değerine ilişkin 9 atasözünün bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken

değer olarak verilmektedir. Haramın temeli olmaz atasözü adil olma değerinin yanında doğruluk değerini de anlam olarak içermektedir.

Tablo 2: Aile birliğine önem verme değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz. Ana hakkı Tanrı hakkı. Ana ile kız, helva ile koz. Ananın bastığı yavru ölmez. Ananın çıktığı dala kızı salıncak kurar. Ana, yürekten yana. Ata dostu oğla mirastır. Beş parmağın hangisini kessen acımaz? Burun yüzden düşmez. Dört atanın dördü de hak. Etle tırnak arasına girilmez. Et tırnaktan ayrılmaz. Eveceğizim eveceğizim, saklar benim halceğizim. İki kardeş savaşmış, ebleh buna inanmış. Kardeşim olsun da kanlım olsun. Kardeş kardeşi atmış, yar başında tutmuş. Kardeş kardeşi bıçaklamış, dönmüş yine kucaklamış. Nikâhta keramet vardır. Oğlan atadan öğrenir sofra açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi. Oğlan doğur, kız doğur; hamurunu sen yoğur. Oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü. Ot kökü üstünde biter. Teyze ana yarısıdır. Yuvayı yapan dişi kuştur.

Tablo 2 incelendiğinde, aile birliğine önem verme değerine ilişkin 24 atasözü bulunmaktadır. Bu değer, sosyal bilgiler ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak belirtilmektedir. Oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü atasözünün ifade ettiği anlam; torun oğlandan olursa oğul balı, kızdan olursa bahçe gülü diye sevilir anlamı taşımaktadır

Tablo 3: Bağımsızlık değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Dünya bol olmuş neye yarar, pabuç dar olduktan sonra.

Tablo 3 incelendiğinde, bağımsızlık değerine ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, sosyal bilgiler ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Araştırma kapsamındaki atasözleri sözlüğünde yer alan atasözlerinden sadece 1 tanesinin bu değere ilişkin anlam taşıdığı görülmüştür.

Tablo 4: Barış değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Fen ve Teknoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Bir söz ara bozar, bir söz ara düzer. Bir söz bin büyüye bedeldir. Bir söz yola getirir, bir söz yoldan çıkarır. İki testi tokuşunca biri elbet kırılır. İp koptuğu yerden ulanır. İtle dalaşmaktan çalıyı dolaşmak yeğdir. Kanı kanla yumazlar, kanı su ile yurlar. Kazma kuyuyu kendin düşersin. Küpe küp deyince küp adama düp der. Sana taşla vurana, sen aşla vur.

Tablo 4 incelendiğinde, barış değerine ilişkin 10 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, fen ve teknoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Bu değerde verilen atasözleri hoşgörü anlamı da taşıdığından hoşgörü değeriyle de eşleştirilebilir.

Tablo 5: Bilimsellik değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal bilgiler Fen ve Teknoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Âlim unutmuş, kalem unutmamış. Araba ile tavşan avlanmaz. Bilmemek ayıp değil, sormamak ayıp. Bağ bayırda, tarla çayırda. Bin ölçüp bir biçmeli. Bir ambar buğdayın örneği bir avuçtur. Bir görüş, bir kör biliş. Cahile söz anlatmak, deveye hendek atlatmaktan güçtür. Cahilin dostluğundan, âlimin düşmanlığı yeğdir. Cambaz ipte, balık dipte gerek. Çekişmeden pekişilmez. Çok bilen çok yanılır. Deniz yanar mı? Belki! İki ölç, bir biç.

Tablo 5 incelendiğinde, bilimsellik değerine ilişkin 14 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Bilimsellikle ilgili atasözlerinin hem sayıca hem de anlam genişliği bakımından tatmin edici olduğu söylenebilir.

Tablo 6: Çalışkanlık değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Adamın iyisi iş başında belli olur. Ağustosta beyni kaynayanın zemheride kazanı kaynar. Akan su yosun tutmaz. Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun. Boş gezmekten bedava çalışmak iyidir. Çalışanın yatanda hakkı vardır. Çarşı iti ev (koyun) beklemez. Deveye burç gerek olursa boynunu uzatır. Çobanın gönlü olursa tekeden yağ (süt) çıkarır. Demircinin canı demirden berk gerek. Dünya dört (kırk) kulplu bir kazan, bir kulpundan tut da kazan. Ekmeden biçilmez. Emek olmadan yemek olmaz. En kolay iş yemek, çiğnemeden yutulmaz. Eşek eve gelmiş, yorga yolda kalmış. Gölgeyi hoş gören tekneyi boş görür. İşleyen demir pas tutmaz. İşleyen eşeğin boynu boncuklu olur. Meramın elinden bir şey kurtulmaz. Nerede hareket, orda bereket. Paça ıslanmadan balık tutulmaz. Sen işlersen mal işler, insan öyle genişler. Sen işten korkma, iş senden korksun. Toprağı işleyen, ekmeği dişler. Yatan aslandan gezen tilki iyidir. Yatanın yürüyene borcu var. Yatan öküze yem yok. Yazın gölge kovan, kışın karın ovar. Yazın yanmayan kışın ısınmaz. Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

Tablo 6 incelendiğinde, çalışkanlık değerine ilişkin 30 atasözü bulunmaktadır. Bu değer, sosyal bilgiler ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Eşek eve gelmiş, yorga yolda kalmış atasözüyle düzenli ve sürekli çalışan güçsüz kimse, düzensiz ve süreksiz çalışan güçsüz kimseden daha başarılı olur ve daha önce sonuç alır anlatılmak istenmiştir. Çalışkanlıkla ilgili atasözleri sorumluluk anlamı da taşıdığından sorumluluk değeri ile de eşleştirilebilir.

Tablo 7: Dayanışma değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Müzik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Ada bana adayım sana. Adam adama gerekli olmasa dağ başında olurdu. Adam adama gerek olur, iki serçeden börek olur. Ağaç düşse de yakınına yaslanır. Ağaç yaprağıyla gürler (güzeldir). Akıl akıldan üstündür. Altın kepeğe muhtaç. Altın eşik, gümüş eşiğe muhtaç. Az eli aşta gör, çok eli işte gör. Balta sapını yonamaz. Bin bilsen de bir bilene danış. Bir elin nesi var, iki elin sesi var. Bir elin sesi çıkmaz. Bir senden büyüğün, bir de senden küçüğün sözünü dinle. Can canın yoldaşıdır. Derdini söylemeyen derman bulamaz. Dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur. Dost dostun eyerlenmiş atıdır. Düğün el ile, harman yel ile. El elden üstündür. El el ile, değirmen yel ile. El eli yıkar, iki el yüzü yıkar. El ile bozgun düzgün. El ile gelen düğün, bayram. Her sakaldan bir tel çekseler, köseye sakal olur. İmece günü bulutlu, görmeyene ne mutlu. Komşuda pişer bize de düşer. Muhabbet iki baştan olur. Nerede birlik, orda dirlik. Taş taşa söykenir. Tek kanatla kuş uçmaz. Yalnız kalanı kurt yer. Yalnızlık Allah'a mahsustur. Yalnız öküz çifte koşulmaz. Yalnız taş duvar olmaz.

Tablo 7 incelendiğinde, dayanışma değerine ilişkin 35 atasözü bulunmaktadır. Araştırmada, en çok dayanışma anlamını taşıyan atasözü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu değer, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji ve din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Öğretim programlarında, işbirliği, paylaşım ve dayanışma diye adlandırılan değerler, dayanışma olarak birleştirilmiştir. İmece günü bulutlu, görmeyene ne mutlu atasözünde zamanın elverişli olup olmadığına bakmadan yardıma gelenleri bulunan iş sahibine ne mutlu anlamı bulunmaktadır. Bu atasözü, yardımseverlik ve duyarlılık değerlerinin öğretiminde de kullanılabilecek bir atasözüdür.

Tablo 8: Duyarlılık değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Alçak eşek binmeye kolay, öksüz çocuk dövmeye kolay. Ağlatan gülmez. Aman diyene kılıç kalkmaz. Ata binersen Allah'ı, attan inersen atı unutma. Dağda gez, belde gez insafı elden bırakma. Eğilen baş kesilmez. Garibe bir selam bin altın değer. Gönül alma bir elma. Gönül bir sırça saraydır, kırılırsa yapılmaz. Gören gözün hakkı vardır. Gülme komşuna gelir başına. Hayır dile komşuna, hayır gele başına. İslam'ın şartı beş altıncısı insaf demişler. İş amana binince kavga uzamaz. İyi dost kara günde belli olur. İyilik eden iyilik bulur. İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir. Komşu ekmeği komşuya borçtur. Komşu hakkın Tanrı hakkıdır. Komşu komşunun külüne muhtaçtır. Komşunu iki inekli iste ki kendin bir inekli olasın. Komşun kör ise sen kıpa bak. Körle alay edenin top sakalı kara gerek. Ölüm ile öç alınmaz. Önce iğneyi kendine batır, sonra çuvaldızı ele. Üveye etme, özünde bulursun; geline etme kızında bulursun. Yerdeki yüze basılmaz.

Tablo 8 incelendiğinde, duyarlılık değerine ilişkin 27 atasözü olduğu görülmektedir. Bu değer, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Ayrıca, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı'nda milli ve evrensel değerlere duyarlılık biçiminde duyarlılık kavramına yer verilmiştir.

Tablo 9: Dürüstlük değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi

Atasözleri	Allah doğrunun yardımcısıdır. Allah'ın bildiği kuldan saklanamaz. Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz. Arife günü yalan söyleyenin bayram günü yüzü kara çıkar. Ayyar tilki art ayağından tutulur. Doğru söz katarından belli olur. Doğruluk dost kapısı. Doğru söz yemin istemez. Edebi edepsizden öğren. Eğri otur, doğru söyle. Haramın temeli olmaz. Haramzade Pazar bozar, helalzade pazar yapar. (Helalzade barıştırır, haramzade karıştırır) Hile ile iş gören mihnet ile can verir. Yalancının evi yanmış kimse inanamamış. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. Yalancıyı kaçtığı yere kadar kovalamalı.

Tablo 9 incelendiğinde, dürüstlük değerine ilişkin 16 atasözü olduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, din kültürü ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir.

Tablo 10: Estetik değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Görsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Esmere al bağla, karşısına geç ağla. Eşek hoşaftan ne anlar. Güzele bakmak sevaptır. Güzele ne yaraşmaz. Güzeli herkes sever.

Tablo 10 incelendiğinde, estetik değerine ilişkin 5 atasözü bulunmaktadır. Bu değer, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Görsel sanatlar dersi öğretim programında değerler ayrı bir başlık altında yer almamasına rağmen dersin amaçlarında estetik değerlere yer verilmektedir.

Tablo 11: Hoşgörü değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Müzik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Arpa samanıyla, kömür dumanıyla. Ayıpsız dost isteyen, dostsuz kalır. Bir pire için bir yorgan yakılmaz. Dikensiz gül olmaz. Hatasız kul olmaz. Her güzelin bir kusuru vardır. Kusursuz dost arayan dostsuz kalır. Kusursuz güzel olmaz. İyiliğe iyilik her kişinin karı, kötülüğe iyilik er kişinin karı.

Tablo 11incelendiğinde, hoşgörü değerine ilişkin 9 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, müzik, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir.

Tablo 12: Misafirperverlik değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Adam adama yük değil, can gövdeye mülk değil. Buğday ekmeğin yoksa buğday dilin de mi yok? Düğün aşıyla dost ağırlanmaz. Gelene git denilmez. Köylünün kahve cezvesi karaca amma sürece. Misafir kısmeti ile gelir. Misafir on kısmetle gelir; birini yer, dokuzunu evde bırakır. Yağlı dilimin yoksa, yağlı dilin de mi yok.

Tablo 12 incelendiğinde, misafirperverlik değerine ilişkin 8 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Misafirperverlikle ilgili atasözü sayısı çok olmakla birlikte atasözü tek başına ele alındığında misafirperverlikle ilgili olumsuz anlam ifade etmesi nedeniyle araştırma kapsamına alınmamıştır. Atasözleri mecaz anlam da taşımalarından dolayı metnin içerisinde anlamlarına kavuşmaktadır.

Tablo 13: Sağlıklı olmaya önem verme değerine ilişkin atasözleri	
İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Ayağını sıcak tut, başını serin; gönlünü ferah tut, düşünme derin. Başın sağlığı, dünya varlığı. Baş sağ olursa börk çok bulunur. Can boğazdan gelir. Can bostanda bitmez. Cana gelecek zarar mala gelsin. Etle deri, yemekle diri. Güneş girmeyen eve doktor girer. Her işin başı sağlık İnsan ayaktan, at tırnaktan kapar. Sağlam baş yatak istemez. Sağlık varlıktan yeğdir. Sağ olsun da dağ ardında olsun. Tok iken yemek yiyen, mezarını dişiyle kazar.

Tablo 13 incelendiğinde, sağlıklı olmaya önem verme değerine ilişkin14 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir.

Tablo 14: Saygı değerine ilişkin atasözleri	
İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Görsel Sanatlar Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Alçak olan yüce konar, yüce uçan alçak konar. Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır. Bir selam bin hatır yapar. Duvarın beri yüzü beri, öte yüzü öte. İnsan kıymetini insan bilir. Köpek bile yal yediği kapıya pislemez. Köpek sahibini ısırmaz. Latife latif gerek. Say beni, sayayım seni. Ulular köprü olsa basıp geçme. Ulu sözü dinlemeyen

Tablo 14 incelendiğinde, saygı değerine ilişkin11 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, ,görsel sanatlar, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Görsel sanatlar dersi öğretim programında

değerler ayrı bir başlık altında yer almamasına rağmen dersin amaçlarında saygı değerine yer verilmektedir Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır atasözü misafirperverlik değerini de kapsayabilir.

Tablo 15: Sevgi değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz. Acı söz insanı dininden çıkarır, tatlı söz yılanı ininden çıkarır. Er gönüllü ibrişim, dolaşırsa açılmaz. Hatır alma bir elma. Hatır için çiğ tavuk yenir. Hayır dile komşuna, hayır gele başına. Vücut kocar, gönül kocamaz. Kalp kalbe karşıdır. Lokma karın doyurmaz, şefkat artırır.

Tablo 15 incelendiğinde, sevgi değerine ilişkin 9 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Sevgi değerine ilişkin belirlenen atasözleri aynı zamanda, hoşgörü, duyarlılık değerlerinin öğretimine de hizmet etmektedir.

Tablo 16: Sorumluluk değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Sosyal Bilgiler Fen ve Teknoloji Müzik Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Ak koyun ak bacağından, kara koyun kara bacağından. Alacakla borç ödenmez. Atına bakan ardına bakmaz. Aslan yattığı yerden bellidir. Ay ayakta, çoban yatakta, ay yatakta çoban ayakta. Ayağını yorganına göre uzat. Azıksız yola çıkanın iki gözü el torbasında kalır. Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. Balık ağa girdikten sonra aklı başına gelir. Bir mıh bir nal kurtarır, bir nal bir at kurtarır. Bugünkü işini yarına bırakma. Çanağa ne doğrarsan kaşığına o çıkar. Damlaya damlaya göl olur. Erken kalktım işime, şeker kattım aşıma. Eşeğini sağlam bağla, sonra Allah'a ısmarla. Hamala semeri yük olmaz. Ne ekersen onu biçersin. Sakla beni varken, bulunayım sana yokken. Sakla samanı gelir zamanı. Ya işten artar, ya dişten.

Tablo 16 incelendiğinde, sorumluluk değerine ilişkin 20 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, müzik, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Sorumluluk değerine ilişkin belirlenen atasözlerinin çoğu çalışkanlık anlamı da taşımaktadır.

Tablo 17: Vatanseverlik değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Bülbülü altın kafese koymuşlar, "ah vatanım" demiş.

Tablo 17 incelendiğinde, vatanseverlik değerine ilişkin 1 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Vatanseverlik değerine ilişkin araştırma kapsamındaki atasözleri sözlüğünde yer alan atasözlerinden sadece 1 tanesi bu değere ilişkin anlam taşımaktadır.

Tablo 18: Yardımseverlik değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi Sosyal Bilgiler Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Atasözleri	Bir elinin verdiğini öbür elin görmesin. El vergisi, gönül sevgisi. İyilik eden iyilik bulur. İyiliğe "nereye gidiyorsun" demişler, "kötülüğe" demiş. Ne verirsen elinle, o gider seninle. Veren eli herkes öper. Veren eli kimse kesmez.

Tablo 18 incelendiğinde, yardımseverlik değerine ilişkin 7 atasözü bulunduğu görülmektedir. Bu değer, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin öğretim programlarında geliştirilmesi gereken değer olarak verilmektedir. Fen ve teknoloji dersi öğretim programında dayanışma değerine yer verilmiştir. Bu değere ilişkin verilen atasözleri dayanışma değeri için de kullanılabilir.

Tablo 19: Yeniliğe açıklık değerine ilişkin atasözleri

İlköğretim programında değerin yer aldığı ders	Hayat Bilgisi
Atasözleri	Taze bardağın suyu soğuk olur. Tebdil-i mekânda ferahlık var.

Tablo 19 incelendiğinde, yeniliğe açıklık değerine ilişkin 2 atasözü bulunduğu görülmektedir. Yeniliğe açıklık değerine ilişkin araştırma kapsamındaki atasözleri sözlüğünde yer alan atasözlerinden 2 tanesi bu değerin anlamını taşımaktadır. Bu değer, hayat bilgisi dersinin öğretim programında vurgulanmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

İlköğretim Programları'nda yer alan Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Müzik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde değerler bağımsız birer başlık olarak verilmiş ve öğretim programında üzerinde durulacak değerler belirlenmiştir. Türkçe, Matematik, Görsel Sanatlar, Beden Eğitimi derslerinde değerler ayrı bir başlık altında verilmemiştir. Araştırmada, İlköğretim Programları'nın değer öğretimine ilişkin bir bütünlük ve eşgüdüm içinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Oysa örgün eğitim basamağı olan ilköğretim, bireylere karşılaşacakları sorunları çözmede, toplum değerlerine uyum sağlamada, toplum kurallarına uymak için temel yeterlikleri kazandırmada önemli bir yere sahiptir (Gürkan ve Gökçe, 1999). Aynı zamanda, ilköğretim, çocuğun yetişkin yaşamında alacağı görevler için hazırlanmasında temel oluşturan bir eğitim basamağıdır. İlköğretim, bir yandan toplumun kültürel birikimi ve değerlerini gelecek kuşaklara aktararak toplumun sürekliliğini sağlarken, diğer yandan bireylere temel bilgi, beceri, değer ve davranışlar kazandırarak toplumun sosyal ve kültürel düzeyini yükseltme, eğitimi kitlelere yayarak bireylerin ve toplumun yaşam kalitesini artırmaktadır (Gültekin, 2007). Bu nedenle, İlköğretim Programları değer öğretimi açısından bütünlük ve tamamlayıcılık oluşturacak biçimde yeniden düzenlenmelidir. Yapılan araştırmalar; hem değer öğretiminin küçük yaştan başlamasının gerekliliğini (Thompson, 2002; Gökçek, 2007) hem de öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması için değer öğretiminin eğitim programlarının temel hedefleri arasında yer alması gerektiğini vurgulamaktadır (Tay ve Yıldırım, 2009). Bu bağlamda düşünüldüğünde,

İlköğretim Programları değer öğretiminde kilit bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretim programları değer öğretimini temel hedef olarak almalı ve her dersin öğretiminde değerlere nasıl yer verileceği örneklerle desteklenerek anlatılmalıdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda zorunlu temalardan biri değerlerimiz temasıdır. Bu temada; Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak konu başlıklarına yer verilmiştir. Önemli değerlerimiz başlığı altında daha çok somut olan kültürel mirasımızdan bahsedilmiştir. Öğretim programında gerek somut olmayan kültürel mirasımız olan atasözlerine gerekse değerlere ayrı birer başlık altında yer verilmemiştir. Bunun yanında, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarından biri öğrencilerin; yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamaktır (MEB, 2005). Bu nedenle, Türk kültürü başlığı altında, araştırmada belirlenen 19 değer verilebilir. Her ulusun atasözleri, kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözlerinde bir ulusun düşünceleri, yaşayışları, inanışları, görenekleri görülür. Bu sözler, derin felsefelerden başka güzel buluşlarla, ince alaylarla, sert taşlamalarla doludur. Bu nedenle her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır (Nuhoğlu ve Gökkaya, 2006). Atasözlerinin bu özellikleri nedeniyle, değerlerin öğretiminde atasözlerinden yararlanılması hem öğrencinin söz varlığının zenginleşmesine hem de kültüre ait ögelerle değer eğitimine destek olunmasına katkı getirebilir. Türkçe derslerinde değer öğretiminde kullanılması amacıyla en çok dayanışma anlamı taşıyan atasözü bulunmuştur. Bu sırayı 30 tane çalışkanlık anlamı taşıyan ve 27 tane duyarlılık anlamı taşıyan atasözleri takip etmiştir. Araştırma kapsamında, en az bağımsızlık ve vatanseverlik anlamı taşıyan atasözleri bulunmuştur.

Türkçe derslerinde değer öğretiminde atasözlerinden yararlanırken öğrencilerin düzeyine uygun ve içinde atasözleri bulunan metin örneklerinden yararlanılmalıdır. Metinden hareketle atasözlerinin anlamları öğrencilere tahmin ettirilmeli ve öğrencilerden atasözlerini yaşantılarıyla ilişkilendirmeleri istenmelidir. Geleneksel yöntemler yerine atasözünden yola çıkarak hikâye oluşturma, atasözü bulmacaları hazırlatma, atasözlerine ilişkin sessiz film oynatma gibi etkinlikler gerçekleştirilmelidir. Öğrencilerden okul içi ve okul dışı ortamlarda duydukları atasözlerine ilişkin fihrist tutmalarını istemek ve her gün fihriste eklenen atasözlerinin nasıl ve nerelerde duyulduğunun belirtilmesinden sonra öğrenciler için yeni olan atasözlerinin anlamlarının tahmin ettirilmesi Türkçe derslerinde değer öğretiminde kullanılabilecek etkinlikler olarak verilebilir.

Kaynakça

Adalı, O.(1983). Ana dili olarak Türkçe öğretimi üstüne. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi. 379,* 31-35.

Akbaba - Altun, S. (2001). *Örgüt sağlığı*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Aksoy, Ö. (1998). *Atasözleri sözlüğü.* İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Dilmaç, B. (1999), *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dilmaç, B., & Ekşi, H. (2007). Değerler eğitimi: Temel tartışmalar ve yaklaşımlar. *İlköğretmen Dergisi, 14,* 21–29.

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., & Çakılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *6*(16), 65-92.

Ekşi, H. (2003), Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *1*(1), 79-96.

Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitim Dergisi, 1*(4), 55-72.

Gökçek, S. (2007). *5–6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının incelenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Gültekin, M. (2007). İlköğretim I: 1923–1972. *Türk eğitim tarihi* (63–85). Sağlam, M. (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Gürkan, T., & Gökçe, E. (1999). *Türkiye'de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim: Program-öğrenci-öğretmen.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hayta Önal, S. (2005), Bir *sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Kuşdil, E. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri. *Türk Psikoloji Dergisi, 15,* 56-76.

Kızılçelik, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü.* Ankara: Atilla Kitabevi,

Köknel, Ö. (2007). Çatışan değerlerimiz. İstanbul: Altın Kitaplar, 2007.

MEB. (2005). İlköğretim programları. (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara: Pegem Akademi.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in educa-*

tion. San Francisco: Jossey-Bass Publishers,

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis.* California: Sage Publications.

Nuhoğlu, M., & Gökkaya, H. (2006). *Türkçe öğretim uygulamaları.* Ankara: Nobel Yayınevi.

Özbay, M. & Melanlıoğlu, D. (2009). Türkçe eğitiminde deyimlerin öğretme öğrenme süreci bakımından değerlendirilm*esi. Milli Eğitim Dergisi, 181*, 8-19.

Şişman, M. (1994), *Örgüt kültürü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Tay, B., & Yıldırım K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 9*(3), 1501-1542.

Thompson, W.M. (2002). *The effect of character education on student behavior.* Doctor thesis in education, USA (http://en.scientificcommons.org/2066495 erişim tarihi:20.10.2011).

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Journal of Values Education
Vol. 11, No. 25, 117-142, June 2013
© Center for Values Education

Proverbs and Values Education in Turkish Language Teaching

Pınar GİRMEN*

Abstract

Introduction

Values are basic and generalized moral principles or beliefs accepted as right and necessary by the majority of the members of a group or society to maintain its existence, unity and continuity (Kızılçelik & Erjem 1994). In a society, everything in life is perceived and evaluated on the basis of values. In this regard, they are the criteria for identifying the importance of concrete or abstract concepts, and a dictionary describing the position and the significance of living and nonliving things, events, and facts (Köknel, 2007; Dilmaç, Bozgeyikli, Çakılı, 2008). The characteristics of the concept of values can be listed by examining the descriptions and definitions. Values cannot be considered independent from culture, they determine attitudes and behaviors and also facilitate decision making when necessary in life. Besides, they form unified notions and shape individuals' lives but they may vary in the course of time and among individuals. So they are important in justifying the behaviors of individuals or societies, and they are closely related to their feelings and opinions (Şişman, 1994; Kağıtçıbaşı, Kuşdil, 2000; Akbaba-Altun, 2001, Erdem, 2003; Dilmaç & Ekşi

*Assist. Prof. Dr., Osmangazi University, Faculty of Education
Address for correspondence: Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü,
E-mail: pgirmen@ogu.edu.tr

2007). In the literature, as a result of many studies, it is argued that various values should be taught to students by the help of programs on values education. Dilmaç's study (1999) on elementary school students showed that the moral maturity level of students participated in the humanitarian values program improved. Similarly, Hayta (2005) pointed out that programs on responsibility training of high school students have an effect on their level of responsibility. In his study, Thompson (2002) emphasized the effectiveness of a personality training program and indicated that values education should start in the early years of elementary education. In another study, Gökçek (2007) stated that personality training program on 5-6 year old children yielded positive results. The results of the aforementioned studies point out that the implemented training programs were effective in values education. Besides, individuals as members of the society cannot have these values with their personal efforts. For this reason, it is one of the primary aims of educational programs to equip each individual at elementary school level with values and skills that would help them make moral decisions and behave morally (Tay & Yıldırım, 2009).

In the formation of social culture, values and language can be seen as two vital elements that complete, develop and maintain each other. Language is a skill which organizes individuals' lives, unites them in a national notion, and enables them to think, make sense and deliver their sense-making. In this regard, it is the reflector and the creator of individual and social life (Özbay ve Melanlıoğlu, 2009). Children expose to a language that surrounds them. It's their mother tongue. They acquire its phonology and get a consciousness by comprehending and using it (Adalı, 1983). Therefore, equipping individuals with values, making them aware of, and deliver, the existing values fall into the area of Turkish language teaching which focuses on mother-tongue education. One of the aims in the teaching syllabus of Turkish language course is to introduce students to Turkish and world culture using written and spoken materials (Ministry of Education, 2005).

Proverbs can reflect a nation's opinions, ways of living, beliefs and tradition. In other words, each proverb has a trace of its own nation (Aksoy, 1993). Thus, it is important that young generations are informed about and maintain this heritage. Considering the social values that they have, proverbs can be regarded as a worthy element of values education. In this sense, making use of proverbs in Turkish language courses can be effective in terms of both exemplifying good language use and reflecting the values of the society.

Aim of the Study

The present study aims to identify which proverbs can be used in values education within Turkish language courses in line with the values defined in elementary schools curriculum. For this aim, the study seeks answers for two questions; "which values are included in the elementary schools curriculum?" and "which proverbs can be used for values education within Turkish language courses?"

Method

Documentary analysis as one of the qualitative research methods was used in the study. Documentary analysis involves the analysis of written materials which includes the target notions or information about them (Yıldırım & Şimşek, 2005). Documents provide factual and accessible data, and enable researchers to develop solutions for particular problems. As an umbrella term, the term document refers to visual and physical materials. In its broadest sense, it includes communication materials. For example, newspapers, novels, memories and diaries can be regarded in this sense (Merriam, 1998). In the study, firstly, values in the elementary schools curriculum were identified. Secondly, proverbs from Ömer Asım Aksoy's Dictionary of Proverbs and Idioms were analyzed and categorized based on the values identified in the curriculum. For the reliability of the analysis, Miles and Huberman's formula (1994) was used and the results were accepted as reliable (P = 88).

Findings

The values in the Turkish language course curriculum were not presented under a separate heading. In the program, eight themes including four compulsory and four selective were identified. One of the compulsory themes is values. This theme includes Turkish culture, Turkish language, important values, festivals and ceremonies, folk songs, nation, heroism, and flag. Important values refer mostly to a more concrete form of our cultural heritage. In the teaching syllabus of the science of life course, individual characteristics and values are given under the heading of individual characteristics. These include love, respect, peace, helpfulness, tolerance, righteous, honesty, justice, being open to novelty, patriotism, patience, and maintaining and developing cultural values. In the teaching syllabus of science and technology course, values that are supposed to be taught to students are indicated under the heading of developing attitudes

and values. These are healthy living, showing respect to one's self and others, caring about others rights, being fair and honest, being cooperative, fulfilling responsibilities, being aware that everything is for love, peace and happiness, thrusting logic, science and technology as well as democratic processes, and taking safety precautions for one's self including his environment. As for the teaching syllabus of social studies course, values include being fair, attaching importance to family, independence, being scientific, hardworking, cooperation, sensibility, honesty, aesthetics, tolerance, hospitality and helpfulness. The values in visual arts course are, although not under a particular heading, aesthetics, responsibility, respect, sensibility to national and universal values. As for the music course, the values under the heading of basic skills and values are sharing, responsibility and tolerance. In religion and ethics course, the values include justice, giving importance to the unity of family, consciousness of democracy, independence, modesty, forgiving, respect to the flag and national anthem of Turkey, courage, generosity, diligence, being scientific, cooperation, love of nature, sensitivity to environment, righteousness, friendship, aesthetics, being entrusted, self-sacrificing, behaving mannerly, love of truth, tolerance, showing respect to prayer places, having goodwill, appreciation, brotherhood, mercy, love of nation, consciousness of national unity, hospitality, kindness, temperance, being participative, patience, leanness, caring about a healthy life, sincerity, respect, love, responsibility, keeping promises, martyrdom, gratitude, sensitivity to historical heritage, cleanness, sparing, showing respect to Turkish elders, patriotism, loyalty, and helpfulness. Some of the values within this course are presented in a way that they actually involve each other.

Focusing on the elementary schools curriculum, 19 values were identified in the study. These included being fair, attaching importance to family unity, independence, being scientific, diligence, cooperation, sensitivity, honesty, aesthetics, tolerance, hospitality, caring about a healthy life, respect, love, responsibility, cleanness, patriotism, helpfulness and being open to novelty.

Results and Discussion

In the elementary schools curriculum, values in science of life, science and technology, music, and religion and ethics courses are presented under separate headings and the values to be focused on in the teaching syllabuses have been identified. The values in Turkish, mathematics, visual arts, and physical education courses are not given under a separate heading. In the study, it was

concluded that elementary schools curriculum seems not to have a coherent and coordinative approach for values teaching. However, elementary education has an important role in students' solving problems that they will encounter in the future, adapting to societal values, and enabling them to have the basics for following societal rules (Gürkan ve Gökçe 1999). Besides, elementary education is the primary learning step for children to get prepared for the duties in their adult lives. While it maintains the society by delivering the cultural background and the values, it also raises the social and cultural level by teaching basic knowledge, skills, values and behaviors, and increases the quality of life of individuals and the society since it spreads education to the masses (Gültekin, 2007). Therefore, elementary schools curriculum should be reorganized in a coherent and coordinative way in terms of values education. Research emphasizes that both values education should start at an early age (Thompson, 2002; Gökçek, 2007), and it should be included the primary aims of the curriculum in order for each student to be equipped with values and skills that would help them exhibit appropriate decisions and behaviors (Tay & Yıldırım, 2009). In this sense, elementary school courses appear to be a key concept in values education. Course syllabuses should take values education as a primary aim and how values can be incorporated in the teaching of each course should be described providing examples.

One of the primary aims of the Turkish language course is to introduce students to Turkish and world culture using written and spoken materials (Ministry of Education, 2005). Thus, 19 values identified in this study can be taught under the heading of Turkish culture. Proverbs of every nation is the reflection of their existence and character. These sayings include many examples of philosophical arguments, new inventions, irony and harsh satire. So, each proverb has the trace of its own nation (Nuhoğlu & Gökkaya, 2006). Because of these aspects of proverbs, their use in values education might contribute both to students' vocabulary and teaching values by the help of cultural elements. Among the proverbs identified to use while teaching values in Turkish language courses, the high number of sayings was related to cooperation. This was followed by diligence (30 proverbs) and sensitivity (27 proverbs). In the study, the least number of proverbs was related to independence and patriotism.

While using proverbs in teaching values within Turkish language courses, texts including proverbs that are suitable for the level of students should be referred. Teachers should make students guess the meanings of the proverbs

in the texts and ask them to relate these with their own lives. Instead of traditional methods, activities such as making stories based on proverbs, puzzles or charades for proverbs should be implemented. Other activities that can be used in teaching values may include making students guess the meaning of proverbs that are new for them after asking them to keep a list of proverbs that they hear at and out of school and tell how and where they have heard those proverbs.